

Міжнародна правова допомога як форма міжнародного співробітництва у кримінальному процесі

Дармограй Я.П., курсант 314 навчальної групи ННІ №1 НАВС.

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент Хабло О.Ю.

Об'єктивною характеристикою сучасної злочинності є її поступова не тільки організованість, але й транснаціоналізація – поширення злочинної діяльності на території кількох держав. У зв'язку з цим у процесі кримінального провадження виникає необхідність звернення до слідчих, прокурорських, судових органів іноземних держав за правовою допомогою у виконанні певних кримінальних процесуальних дій, отримання інформації, видачі переслідуваних осіб, передачі кримінального провадження та інше.

Кримінальний процесуальний кодекс (далі – КПК) України містить окремий розділ IX «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження», що включає з'ясування таких окремих положень, що стосуються загальних засад міжнародного співробітництва у формах: міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція), кримінального провадження у порядку перейняття, визнання та виконання вироків іноземних судів та передання засуджених осіб.

Поняття міжнародної правової допомоги в кримінальному провадженні розуміють у двох значеннях: як окрема форма міжнародного співробітництва (вужке розуміння) чи як комплексний міжгалузевий інститут, який об'єднує декілька форм співпраці держав (широке розуміння).

Необхідно зазначити, що відповідно до міжнародних договорів і КПК України міжнародна правова допомога здійснюється шляхом направлення запиту про проведення допиту особи як свідка, потерпілого, експерта, підозрюваного або обвинуваченого (ч. 3 ст. 552 КПК України), про проведення обшуку, огляду місця події, вилучення, арешту чи конфіскації майна або інших процесуальних дій (ч. 4 ст. 552 КПК України), що є однією з найбільш поширених дій у межах міжнародноспівробітництва в кримінальному провадженні.

Зауважимо, що запит запитуючої держави про правову допомогу не може цілком відповідати нормам матеріального та процесуального права виконуючої сторони. Тобто в цьому випадку йдеться про те, що не повинно суперечити прохання основним принципам законодавства запитуваної держави.

Порядок проведення процесуальних дій при наданні міжнародної правової допомоги є її найважливішою ознакою, принциповим питанням цієї допомоги, оскільки забезпечує її практичну реалізацію на рівні суб'єктів міжнародного кримінального процесу.

Згідно з ч. 1 ст. 545 КПК України Генеральна прокуратура України звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів, крім досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, яке у таких випадках здійснює функції центрального органу України.

У свою чергу відповідно до ч. 2 ст. 545 КПК України Міністерство юстиції України звертається із запитом судів про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядає відповідні запити судів іноземних держав.

У той же час ч. 4 ст. 545 КПК України не виключає і можливостей застосування іншого порядку зносин, якщо такий порядок передбачений КПК або чинним міжнародним договором України. Наприклад, в ч. 5 ст. 544 КПК України передбачений ускладнений порядок зносин між сторонами, коли за відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральный) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом. Відповідно в такому разі суб'єктом міжнародної правової допомоги стає Міністерство закордонних справ України.

Особливим чином вітчизняний КПК підходить до проблеми присутності представників компетентних органів запитуючої держави при проведенні процесуальних дій (ст. 563 КПК України).

На думку Зуєва В.В. обов'язком правоохоронних та судових органів України є недопущення спілкування осіб, які беруть участь у процесуальній дії як обвинувачений, потерпілий або свідок, та

представника іноземної держави на іноземній мові, яка є незрозумілою для слідчого, прокурора або суду, оскільки таке спілкування може розцінюватися як тиск на обвинуваченого, потерпілого або свідка. Тобто мова має йти про те, що представники іноземної держави мають право спостерігати за проведенням процесуальних дій та вносити зауваження та пропозиції щодо їх проведення, з дозволу слідчого, прокурора або суду ставити запитання мовою, яка є зрозумілою представникам української сторони що беруть участь у тих або інших слідчих діях або при цьому має бути присутній перекладач залучений українською стороною.

Отже, порядок проведення процесуальних дій потребує певного вдосконалення з метою врегулювання деяких спірних питань та забезпечення ефективності при наданні міжнародної правової допомоги. Передусім, ці зміни повинні орієнтуватися на норми міжнародного права, але внесення таких змін потребує і урахування інтересів, норм та традицій вітчизняного процесуального права.